

4. Krónika. E rovatban három megemlékezés (Vladimír Šmilauer, 1895–1983; Barbara Czopek-Kopciuch, 1952–2020; Svatopluk Pastyfík, 1944–2020) és két lejegyzett beszélgetés található (Miloslava Knappovával és Maria Novákovával) (223–239, 491–497).

5. Hírek és megjegyzések. A rovatban (240–278, 498–519) ismertetik az egyes országokban megjelenő névtani folyóiratokat (többek között az *Onomastica Uralica* 14. számát is), kiadványokat, konferenciákat, online előadásokat, a tulajdonnevekkel foglalkozó, a sajtóban és a világhálón olvasható rövid cikkeket. Ž. DVOŘÁKOVÁ és M. KNAPPOVÁ beszámolnak a 2020-ban Csehországban kérvényezett új keresztnemekkel kapcsolatos szakértői véleményekről.

BAUKO JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1297-6177>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara

Вопросы ономастики 18. (2021)

Főszerkesztő: JELENA BEREZOVIČS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg.
902 lap (1. 288 lap, 2. 302 lap, 3. 312 lap)

Az Oroszországban megjelenő névtani folyóirat 2021. évi számaiban harminckét tanulmány és számos rövidebb írás (kisebb közlemény, recenzió, konferenciabeszámoló, megemlékezés) jelent meg, zömében orosz, kisebb számban angol nyelven. Az alábbiakban a három szám tartalmát külön-külön ismertetem.

1. szám

Tanulmányok. A rovat hét orosz és egy angol nyelvű tanulmányt tartalmaz. T. A. AGAPKINA, JE. L. BEREZOVIČS és O. D. SZURIKOVA terjedelmes írása a folyóirat korábbi számában megjelent, a ráolvasások helyneveivel foglalkozó munkájuk folytatása (9–61). A keleti szláv ráolvasásoknak egy olyan csoportját veszik szemügyre, melyben ún. dendronima 'fanév' található. A mitikus, kultikus szerepet játszó faneveket tartalmazó ráolvasások többsége láz és kígyómarás ellen volt használatos. A faneveket az alapjukul szolgáló lexémák alapján osztályozzák a szerzők (személynévből, helynévből, népnévből és köznévből alakultak), több új névfejtéssel és javaslattal is gazdagítva a korábbi kutatásokat. M. A. BOBUNOVA és A. T. HROLENKO azt mutatják be tanulmányukban, hogy a népköltészeti alkotások tulajdonneveinek vizsgálatában hogyan lehet hatékonyan alkalmazni a modern lexikográfiai módszereket (85–112). Szótári szócikkek összehasonlító elemzésével a következő három témát veszik szemügyre: milyen szerepet tölt be a 'Duna' víznev a 19. századi orosz népköltészeti alkotásokban, mi a szerepe a népdalokban a személyneveknek, s hogyan változik meg egyes „egzotikus helynevek” jelentéstartalma. V. L. VASZILJEV az egykori Novgorod–Pszkov területén található *Vszelug* és *Dolosz ~ Dolysz* balti szláv

Útőneveknek a részletes történeti-etimológiai és szóföldrajzi elemzését végzi el (113–127). Szintén etimológiai tárgyú A. BREEZE angol nyelvű tanulmánya: a szerző Anglia leghosszabb folyójának, a Trentnek a Tacitus által feljegyzett *Trisantona* névvel foglalkozik (128–139). Felülvizsgálja a korábbi, hangtani és szemantikai szempontból egyaránt kifogásolható névfejtéseket, és arra jut, hogy a folyónév legnagyobb valószínűséggel az óír *sét* 'kincs' és a walesi *chwant* 'vágy, kívánság' szavakkal, ezeken keresztül pedig egy kelta női istenség nevével függ össze. P. TOMASZIK és Sz. O. GORJAJEV a bolgár Rusze városának társasházneveit vizsgálja (140–158). A városban a társasházak több mint kétharmadának van hivatalos, a dokumentumokban is rögzített tulajdonneve, amelyet a lakosság és a városi média is aktívan használ. A neveknek három fő csoportját határozzák meg névadási motivációjuk alapján (a személynévből, a helynévből és az 1970-es évek szellemét idéző szimbolikus fogalmakból keletkezettek). A Szaratovi körzetben található *Engelsz* nevű város 1931-ig hivatalos, eredeti *Pokrovszk* nevének a névhasználati hátterét tárja fel írásában M. V. AHMETOVA (159–176). A régi név az új mellett, illetve azzal versengve mindmáig aktívan él, azonban különböző szituációkban – egyházi, kereskedelmi, kulturális, hivatalos színtereken – való használatában, továbbá a név képzett alakjainak az elterjedtségében is változási tendenciák figyelhetők meg az utóbbi évtizedekben. O. V. MORGUNOVA vizsgálatának középpontjában az áll, hogy az orosz népi krononimákban hogyan tükröződnek a közös munka és pihenés paraszti hagyományai (177–194). Krononima alatt a népi kalendáriumban jelölt időszakok megnevezéseit érti, melyeket szemantikai és motivációs szempontok szerint elemz. A munkákat többnyire a munkafolyamat kezdetének és végének (pl. vetés, aratás) vagy a munkakörülményeknek a megnevezésével jelölik, míg az ünnepeket általában a főzés, étkezés, vásárok, mulatságok, játékok fogalmi körébe tartozó szavakkal határozzák meg.

Kisebb közlemények. A rovat egy angol és egy orosz nyelvű tanulmányt közöl. L. N. CHEN japán személy- és helynevek angolra és kínaira történő fordítási stratégiáit vizsgálja Hayao Miyazaki filmrendező hat animációs fantasyfilmjében (195–208). Az elemzés fő következtetése, hogy a fordítók a névanyag adaptálása során figyelembe vették a kínai és az angol közönség kulturális elvárásait is. JU. A. KRASENYINNIKOVA és Sz. G. NYIZOVCEVA három, a Komi Köztársaság területén lévő bányásztelepülés 2008–2019 között gyűjtött mikronévi anyagát elemzi (209–223). A falvak a 18. század közepén, a vasércbányák megnyitáskor létesültek, amit Oroszország középső és északi részeiből parasztok tömeges betelepülése kísért. A korai névanyagban – különösen a víznevekben és az azokból metonimikusan alakult településnevekben – tükröződik a finnugor helynevek hatása, míg később fokozatosan egy olyan új névréteg jött létre, mely már az orosz elnevezéseken alapult.

Fórum. A fórum mindkét írása aktuális problémát tárgyal. M. E. RUT megjegyzéseket fűz a B. JU. NORMAN és N. RAJNOHOVA szerzőpáros egy korábbi tanulmányához, melyben az orosz személynevek apanévi elemének a szerepét tárgyalták (224–236). A korábbi cikkhez kapcsolódva a szerző azt igyekszik feltárni, hogy milyen okok húzódnak meg annak az orosz társadalomban viszonylag újkeletű tendenciának a hátterében, mely elutasítólag lép fel az apanév használatával szemben. A fórum másik cikkében V. M. AMIROV orosz és ukrán médiakiadványok korpuszára alapozva azt vizsgálja, hogy a Donyeck és Luhanszk régiókban zajló konfliktusról való tudósításokban milyen tulajdonneveket használnak bizonyos területi, közigazgatási egységek, illetve tábornokok megnevezésére, és mindez milyen szerepet játszhat az olvasók háborúról alkotott általános képének az alakulásában (237–250).

Recenziók. Három ismertetést olvashatunk a rovatban: K. HENGST egy német nyelvű monográfiát mutat be, mely az Elba és a Saale folyók által határolt területnek a szlávok betelepüléséről tanúskodó tulajdonneveit tárgyalja (251–264); A. I. FALILEJEV a gall névszótövek szótárának elsősorban hely- és személyneveket tartalmazó első kötetét ismerteti (265–271); A. V. TSEPKOVA recenziójának tárgya pedig egy angol nyelvű tanulmánykötet, mely a szent és a profán megjelenésének az onomasztikai aspektusait vizsgálja (272–282).

Megemlékezések. A folyóiratszám a 2020-ban meghalt L. P. MIHAJLOVA dialektológusra való megemlékezéssel (283–285) és névtani írásainak bibliográfiájával zárul (286–288).

2. szám

Tanulmányok. A kötet tíz orosz és két angol nyelvű tanulmányt közöl. Sz. M. TOLSZTAJA két tagból álló ősszláv személynevekkel foglalkozik, az összetétellel létrejött nevek kapcsolódási szabályait állítva elemzése középpontjába (9–32). A vizsgálat korpuszául TRUBACSOV etimológiai szótárának rekonstruált személynevei szolgáltak. A. F. LITVINA és F. B. USZPENSZKIJ a 17. században élt Turgenyev család egy tagjának névválasztási és névhasználati kérdéseit tárgyalja (33–53). Ez az egyedi eset betekintést nyújt abba a kérdéskörbe, hogy a korszakban a vallás és a kultúra hogyan befolyásolta a névadási szokásokat, továbbá a keresztségben kapott és a szerzetesi nevek hogyan járultak hozzá a többnevűség terjedéséhez. J.-J. RODRÍGUEZ-TORO angol nyelvű tanulmányában Sevilla 16. századi anyakönyveinek a *de* prepozícióval ellátott, összetett személyneveivel foglalkozik (pl. *María de la Concepcion* és *Catalina de Santiago*; 54–66). Megállapításai szerint a névtípus mindkét csoportja (az egyik Szűz Mária, a másik valamely más szent nevét tartalmazza) ritka előfordulású volt a korban, használatuk az alacsony társadalmi rétegekre (rabszolgákra, árvákra) volt jellemző, elsősorban a hiányzó családnevet helyettesítő funkciójában. A három, személynevekkel foglalkozó tanulmányt P. A. GUSZENYKOV ősi víznevekről írt elemzése követi (67–87). A szerző az Oka és a Dnyeper medencéjének *-va* és *-da* végződésű szubsztrátum hidronimáinak az eredetével kapcsolatos korábbi elképzeléseket vizsgálja felül. Szófeldrajzi elemzésre alapozva megállapítja, hogy megkérdőjelezhető az az elterjedt hipotézis, mely az Oka vidéki vízneveket a nyugat-balti helynévréteghez sorolja, és ebből következően feltételezi a Mosinszkaja régészeti kultúra népeinek a nyugat-balti identitását. N. DREŠKOVIĆ és E. SPAHIĆ közös, angol nyelvű cikkükben a *Vogošća* településnév etimológiáját tárgyalják (88–98). Az ókori gyökerekkel rendelkező, Szarajevó tartományban található település nevének az első adata 15–17. századi oszmán kataszteri könyvekben olvasható, és arab írással való rögzítése miatt többféleképpen is rekonstruálható. A szerzők többek között bolgár és koszovói névpárhuzamok segítségével, alapos hangtani elemzéssel és történettudományi-régészeti bizonyítékokat felsorakoztatva azt a feltevésüket fogalmazzák meg, hogy a *Vogošća* név alapja az egykori 8. légióra (Legio VIII Augusta) utaló *August* személynév, melynek szláv birtokos melléknévi (*-jb* és *-a* szuffixummal ellátott) alakjából a településnév ellipszissel alakult. M. V. BOBROVA és JU. V. ZVERJEVA a Felső-Jazva vidékén élő komik jelenkori helynévrendszerét mutatják be friss, 2017–2018-as gyűjtésük alapján (99–120). A kis nép nyelve és kultúrája a kihalás szélén áll, ezért volt indokolt a terület korábban nem dokumentált és mélyrehatóan nem vizsgált helynévanyagának az összegyűjtése. A mintegy hétszáz toponima elemzésével többek között megállapítják, hogy a víznevek stabil, időtálló rétegét alkotják a helynévállománynak, míg a mikrotoponimák jobban

reagálnak a társadalmi, kulturális, nyelvi változásokra, és erősen kimutatható körükben az orosz helynévrendszer hatása. T. A. KRUGLJAKOVA 3–11 éves gyermekek helynévhasználatát vizsgálja egy százhetven elemből álló, szentpétervári helyneveket tartalmazó mintán (121–138). A nevek szabálytalan használatából következtetéseket von le a gyerekek hallási-észlelési képességeire és a mentális lexikonban való tárolás sajátosságaira vonatkozóan. E. V. DEJUBA és Sz. A. JEREMINA egy speciális személynévtípust vizsgálnak: *mimetikonim*-nak nevezik azt a személynévet, amelyet a diákok egy idegen kulturális környezetbe való belépéskor az idegen nyelv tanulása során választanak maguknak (139–155). Felmérésüket oroszul és más idegen nyelveken tanuló kínai diákok körében végezték, és többek között azt vizsgálták, hogy milyen motivációk merülnek fel a névválasztáskor. A. A. FOMIN Puskin Anyegin című verses regényének névadását vizsgálja (156–176). Hat olyan tényezőt vesz sorra, amelyek Puskind a *Larin* családnév kiválasztásában vezethették: köztük a név etimológiai és asszociatív jelentését, hangszimbolikáját, szótagszerkezetét és a mű verselésébe való illeszkedését. A. V. DMITRIJEVA a tulajdonnevek által képviselt konnotatív jelentések értékközvetítő szerepét vizsgálja orosz politikai reklámszövegekben (177–195). 1993–2018 közötti, elnökválasztási és parlamenti kampányok során készült szövegekre támaszkodó elemzésével arra a következtetésre jut, hogy a hősiességet és a hazaszeretetet felidéző, továbbá az orosz kultúra és művészet szimbólumainak tekinthető tulajdonneveket használják a leggyakrabban a politikai reklámokban; ezek mellett kiemelkedő szerepet játszanak a Nagy Honvédő Háborúhoz, az úrkutatáshoz és a pravoszláv értékekhez kapcsolódó nevek is.

Fórum. T. N. DMITRIJEVA az orosz állampolgárok és az orosz állampolgárságot kérvényező bevándorlók hivatalos dokumentumaiban előforduló, a nevek leírását érintő hibatípusokat, illetve változtatási megoldásokat veszi sorra tanulmányában (196–227). A családnév, az apanév és a keresztnév rögzítésekor a helyesírási hibák és az elírások viszonylag ritkák, jóval gyakrabban találkozhatunk az eltérő nyelvi háttérből fakadó, illetve szociolingvisztikai okokkal magyarázható névváltoztatási eljárás módokkal: például egy kevésbé ismert név helyettesítésével egy népszerűbb, hasonló hangzású névvel; fonetikai vagy morfológiai névvariánsok használatával; a személynév más nyelvű megfelelőjével és a latin–cirill transzliteráció miatt megjelenő névvariánsokkal.

Kisebbségi közlemények. J. NASH a Norfolk-sziget helyneveinek történetét mutatja be tanulmányában: az Ausztráliától keletre elhelyezkedő csendes-óceáni sziget helynévrendszerét a terület benépesülésének és további fejlődésének a tükrében elemzi (228–236). A vizsgálat középpontjában a hivatalos és nem hivatalos nevek, az angol és a szigetlakók nyelvének kapcsolata, illetve a két nép eltérő névadási hagyományai és ezek kölcsönhatása áll.

Adatok. R. Sz. KUZNYECOVA és Sz. A. SENATOR helynévtörténeti forrásként igyekeznek hasznosítani P. Sz. Pallasz 1768–1769-es közép-volgai expedíciója során készített német nyelvű munkáját (237–259). A műben található helynévi adatokból nyert statisztikával és térképekkel a régió helynévrendszerének nyelvészeti elemzéséhez kívánnak hozzájárulni.

Recenziók. Ju. Sz. KOSZTILJEV egy orosz népi hegynevekről írt orosz nyelvű monográfiát mutat be (260–270). A rovat másik írásában I. A. KJURSUONOVA és O. V. SZEMJENOVA egy élőnyelvi gyűjtés anyagát közlő regionális ragadványnévszótárt ismertetnek a permi területéről (271–280).

Tudományos élet. A rovat 2019–2020-ban megjelent tanulmánykötetek, monográfiák, szótárak rövid, egy-két oldalas ismertetéseit tartalmazza (281–288). H. BICHLMEIER egy tiroli helyneveket a középpontba állító tanulmánykötetet, L. V. KURKINA egy kisebb szlovéniai terület történeti helyneveit, R. GLIWA pedig montenegrói szinkron helyneveket tárgyaló monográfiákat mutat be. A. I. FALILEJEV az ókori Itália egy indoeurópai nyelvéről, az Apuliában beszélt messzápról írt könyvet ismertet. A fentiek mellett két orosz névszótárt bemutató cikk szerepel még a rovatban: Sz. V. ZSUZSGOV az orosz Észak 15–17. századi névszótárának második kötetéről ad áttekintést, Sz. A. POPOV pedig a sztálingrádi csatának emléket állító volgográdi utca- és térneveket tartalmazó szótárról.

Megemlékezések. U. BIJAK a lengyel névtan kiemelkedő kutatójának, a 2020-ban meghalt Barbara Czopek-Kopciuchnak állít emléket (289–295).

3. szám

Tanulmányok. A kötetben tizenegy orosz és egy angol nyelvű tanulmány olvasható. A. I. SZOBLJEV névfejtési hibák elemzésére, illetve a téves etimológiák főbb okainak feltárására tesz kísérletet azért, hogy a névetimológiák megbízhatóságának növelésével más tudományok is nagyobb bizalommal támaszkodhassanak a névtan eredményeire (9–40). Az elemzés alapjául Obonyezs délkeleti részének történeti és mai személynévi és helynévi anyagát választotta. A téves etimológiák okait elsősorban a következő tényezőkben látja: a történeti névadatok nem kellő mértékű bevonása a névfejtésekbe, az adatok gyakori hibás közlései, a nyelvi változások törvényszerűségeinek, illetve névtipológiai tanulságoknak a figyelmen kívül hagyása. A következő tanulmány szintén etimológiai tárgyú: N. V. KABINYINA és J. D. KORNYIJENKO a Vicsegda folyó bal partján található *Urdoma* nevének az eredetét tárgyalják (41–65). A tanulmány első részében a korábbi etimológiákat vizsgálják felül, majd két új névfejtési javaslatot vetnek fel, permi, illetve számi eredetű töre vezetve vissza a víznév első névrészét. TÓTH VALÉRIA tanulmányának vezérfonala a nyelvi presztízs és a helynévhasználat kapcsolata a nyelvek és kultúrák kölcsönhatásában (66–84). A téma kifejtéséhez a középkori Kárpát-medence nyelvi helyzete szolgál háttérként. A szerző a névkölcsönzésekben és a helynevek középkori oklevélírási gyakorlatában vizsgálja a nyelvi presztízs befolyásoló szerepét; megvilágítja a helynevek és a kultúra, illetve a helynevek és az identitás kapcsolatának a természetét. Végül a névintegráció jelenségét és folyamatát mutatja be, majd ehhez kapcsolódóan felvázol egy lehetséges elemzési modellt – magyar–német helynévpárokat használva illusztrációként –, mely általánosan használható bármely nyelvpárra, korszakra, szinkron és diakrón elemzéshez egyaránt. V. V. NAPOLSKIH az oszét Nart eposz és egy izlandi eposz cselekményét hasonlítja össze, emellett közös vonásokat állapít meg a hősök genealógiájában és elnevezéseiben is (85–99). A szerző hipotézise az, hogy a művekben megfigyelt oszét–germán párhuzamok a 3–4. században a Fekete-tenger északi vidékén élő alánok és gótok kapcsolatára vezethetők vissza. A. E. PETROSZIAN a régi örmény *saws* 'büszke, pompás, nagy; valamilyen (fényes) színű' és a *saws, sawsi* 'platánfa' szavak etimológiájának eredetét a nyomába (100–109). Mitikus hagyományokra alapozva úgy véli, hogy az örmény szavak etimonja és a hurri *šauša* 'nagy', valamint az Istar istennőt megnevező *Šauša, Šauška* szavak etimonja nagy valószínűség szerint közös; a személynévben, a teonimában és a dendronimában egyaránt megtalálható tövek között szoros kapcsolat áll fenn. B. SZ. DUGAROV a burját mitológia teonimáit vizsgálja különböző

szempontokat érvényesítve (110–122). A Geszer-eposz istenségneveinek a szemantikája és etimológiája például kulcsként szolgálhat ezen lények mitológiai lényegének a tisztázásához, a panteon török nevei pedig adalékokkal szolgálnak a török–mongol együttélés időszakára vonatkozóan. A. I. NAZAROV az ilecki kozákok 18–19. századi családnéveivel foglalkozik, több mint hatszáz név és névváltozat listáját is közölve cikkében (123–150). Mivel e csoport különböző történelmi körülmények folytán nem csatlakozhatott az uráli kozák hadsereg más egységeihez, hosszú ideig sajátos, zárt közösséget alkotott, ami hozzájárult sajátos családnévrendszerük formálódásához is. NY. I. ZUBOV az észak-macedóniai szlepcseni Szent János-monostorból származó kézirat filológiai jellemzőit, keletkezési idejét és más kéziratokkal való kapcsolatát kutatja (151–178). A kézirat eredetének feltárását többek között a 16–17. századi emlékkönyvnek az alsópapsághoz tartozó, illetve laikus személyek neveit tartalmazó névlajstroma segíti. A. A. PREOBRAZSENSZKAJA hat olyan orosz szerzetesi név eredetét, történetét és 17–19. századi használatát tárja fel, melyek a pravoszláv egyházi naptárból hiányoznak (179–196). R. G. ZSAMSZARANOVA a Bajkálon túl élő tunguzok személyneveit vizsgálja 19. század eleji népszámlálási adatok alapján (197–224). A szerző fő következtetése, hogy ezek keletkezése lényegében megfeleltethető a szibériai és távol-keleti népek hagyományos elnevezési gyakorlatának. Az általa leírt kilenc személynévmodellben a szibériai őslakos népek etnokulturális sajátosságai tükröződnek: a nevek döntően a nomád, rénszarvastartó életmódra, a természet és az ember szoros kapcsolatára utalnak. JU. SZ. KOSZTILJEV a Sarkközeli-Urálban és a Dél-Urálban található kvarc- és hegyikristály-lelőhelyek elnevezéseit hasonlítja össze (225–237). A 339 elemet tartalmazó korpusz helyneveit a névadási motivációk, a névadási stratégiák és a nyelvi eredet szempontjából elemzi. A toponimák egyrészt bányászati szempontból fontos sajátosságokat tükröznek, másrészt fontos szerepet tölt be a névadásban a terület korábban kialakult helynévrendszeréhez való alkalmazkodás, illetve a térbeli viszonyítás is. A Sarkközeli-Urál helyneveinek többsége komi és manysi, a dél-uráliaké orosz eredetű. Az ipari termelés korszakában létrejött lelőhelyeken a mesterséges névadás, míg a nagyobb múltra visszatekintő bányavidékeken inkább a természetes névadás jellemző. I. V. KRJUKOVA és V. I. SZUPRUN a szláv névtani lexikográfia történetébe és jelenlegi helyzetébe nyújtanak betekintést, kitérve a más országokban, például Németországban kiadott szláv onomasztikai szótárakra is (238–269). A bemutatásban szótártípusok (történeti-etimológiai, kulturális, írói szótárak stb.), illetve tulajdonnévfajták szerint haladnak.

Évfordulók. A 2021-es év A. K. MATVEJEV születésének 95. és az Uráli Egyetemen általa szervezett helynévgyűjtési expedíció 60. évfordulója. Az évforduló kiváló alkalmat teremt feleleveníteni a névkutató egy 1967-es tanulmányát, mely az uráli helynévkutatás akkori kilátásait és fő feladatait vette számba. T. N. DMITRIJEVA gazdag jegyzetekkel látja el a cikket, áttekintve azt is, hogy az egykori tervekben mi valósult meg (270–281). T. N. DMITRIJEVA ezt követően az uráli helynévkutatás 1968–2021-es válogatott bibliográfiáját adja közre (282–286). JE. E. IVANOVA beszámolójában – a 60 évvel korábbi uráli helynévgyűjtést is felidézve – egy jelenben folyó projektet ismertet: a 2020–2021-es terepmunka során egy történelmi, nyelvészeti és néprajzi jelentőséggel is bíró területnek, egy közép-uráli drágakőlelőhelynek a toponimáit gyűjtötték össze és dolgozták fel (287–297).

Tudományos élet. M. VLAHOVA-ANGELOVA és G. PETKOVA a Szófiában 2021. április 20–22-én tartott nemzetközi személynévtani konferencia eseményeiről számolnak be (298–300).

Megemlékezések. A. A. Burikinnak (1954–2021), a sokoldalú orosz nyelvésznek és történésznek Sz. A. MIZNYIKOV állít emléket (301–305), T. G. BASZANGOVA pedig a szerző névtani publikációinak a bibliográfiáját közli (306–312).

PELCZÉDER KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1132-349X>

Pannon Egyetem

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Namn och bygd 109. (2021)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM.
Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 178 lap

1. A Namn och bygd 109. száma tizenegy (angol nyelvű összefoglalóval ellátott) tanulmányt, három kisebb írást és nyolc ismertetést kínál az érdeklődőknek. A tanulmányok előtt egy bejelentés olvasható: a szerkesztők úgy érezték, hogy a periodikában megjelenő írások tematikája jelentősen kiszélesedett az utóbbi években, így ettől az évtől kezdve az 'Északi helynévkutatás folyóirata' helyett az 'Északi névkutatás folyóirata' alcímet viseli a kiadvány.

2. INGE SÆRHEIM nyitó írása a délnyugat-norvégiai *-stad* utótagú neveket vizsgálja (7–25). Kiindulópontja az, hogy a régészek szerint a prehistorikus időkből származó nevek meggyeznek a ma is meglévő tanyanevekkel. A régi tanyanevek sok esetben rekonstruálhatók mai összetett nevekből: pl. **Gjellestad < Gjellestadviga*. Fontos megjegyezni, hogy a *stad* 'hely, fekvés' főnév a norvég helynevekben eltérő módon szerepel, mint az ősi tanya- és településnevekben: a *Mjelkestadholet* helynév például egy olyan helyre utal, ahol teheneket fejtek, míg a *Tjelmstadmryra* szénatartóval ellátott lápot nevez meg. Hangtani kérdések tárgyalása után SÆRHEIM megvizsgálja azt a korábbi vélekedést is, hogy a nevek többsége személynévi vagy ragadványnévi előtagú. Korpuszában a meglévő települések esetében a nevek 20–30%-a sorolható ebbe a csoportba, s az elhagyatott tanyák elnevezései körében is ennyi e nevek aránya. Úgy tűnik, hogy a *-stad* utótagú településnevek története egészen a kora vaskorig nyúlik vissza, az ilyen, elhagyatott tanyákra utaló nevek pedig betekintést adnak a skandináviai tanyák és települések történelem előtti megnevezéseibe.

A svéd tőnevekben felbukkanó *-nir* elemnek szentelte írását SVANTE STRANDBERG (27–34). A smålandi *Flocken* nevű tó közelében található egy *Fluxerum* nevet viselő tanya. ELOF HELLQUIST korábban azt feltételezte, hogy a *Fluxerum* az ósvéd **Floknir*, azaz a *-nir* utótag előtti *i*-mutáció (egyfajta hangrendi illeszkedés) nélküli formából eredeztethető. Szóalkotási szempontból fontos kérdés, hogy a protoskandináv időkben *i*-mutáció nélkül létrejöhetnek-e nem összetett svéd tőnevek, amelyek formálisan elsődleges nevek, illetve a *-nir* utótaggal ellátott elsődleges névképződmények. A szerző számos morfológiai és szemantikai alternatívát javasol a *Flocken* értelmezéséhez. Végző következtetése az, hogy semmiképpen sem szükséges a kérdéses nevet a korai ósvéd, *-nir* utótagot tartalmazó **Floknir*-ra visszavezetni.

MAGNUS KÄLLSTRÖM az U 494 rúnakő feliratát választotta cikke tárgyául (35–45). Korábbi feltételezések szerint a feliraton ez olvasható: 'Brunkel ezt a követ Rāgnmund(?),